

positiv teologi och vill genom återgivandet av denna på en stor altarmålning betona den som det väsentliga i vår kristna tro.

Jag vet intet modernt måleri, som på ett mera enastående sätt betygar sitt samband med kult och religion. Målningens liturgiska betydelse är framhållen i dess samband med altarbord och altarring och i den tyngd och värde det ger åt högaltaret. Dess sakrala och teologiska värde har jag ovan sökt antyda. Största värdet ligger i att det därjämte äger stora konstnärliga kvaliteter.

Ännu återstår detaljutformningen och den arkitektoniska inramningen. För att få det bättre samstämt med korets gotiska arkitektur har man tänkt sig att överst förse det med ett krön utfört i en flamboyant gotik, som närmar sig fönstrens livliga former. Mittpartiet kommer enligt samma förslag att få en högre uppbyggnad, som liksom upprepar klangen från det bakomvarande höga fönstret i Andreaskoret. Baksidan mot koromgången kommer att förseas med en arkitektonisk indelning som likaledes får upprepa något motiv ur kyrkans rika formskatt.

Bengt Cnattingius.

Norsk Koralhistoria.

O. M. SANDVIK: *Norsk koralhistorie. Oslo, H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard). 1930*

Lektor Sandvik var sekreterare i den kommitté, som tillsattes i november 1922 och omsider skänkte den norska kyrkan dess nuvarande koralbok av år 1926. Redan genom sitt arbete »Norsk kirkemusik og dens kilder» år 1918 hade dr. Sandvik dokumenterat sig såsom källforskare av förnämlig rang, och i sin egenskap av lärare i kyrkosång vid de båda teologiska fakulteternas praktiskt-teologiska seminarium har han i pedagogiskt avseende nedlagt ett betydande arbete. Föreliggande koralhistoria leder läsaren in i en intressant värld, där gångna tiders olika kynnen avspeglar sig i de tid efter annan företagna koralboksförnyelserna. Det stora uppsving på andelivets område, som kännetecknar 1800-talets Norge, skönjes även i M. B. Landstads och L. M. Lindemans hymnologiska bragder, deras samtida motståndare ej att förglömma. Den historiska skildringen utmynnar slutligen i en utförlig, nästan halva återstående delen av boken omfattande kommentar till den nya koralboken, som i sin förteckning över de särskilda numren meddelar många intressanta historiska notiser.

Under rubriken »Fra Thömissön til O. A. Lindeman» redogör förf. för den förres med melodier försedda psalmbok (utg. i Köpenhamn år 1569), som åstadkom enhet i det dansk-norska rikets kyrkosång. Denna

bok upptog åtskilliga medeltida sånger samt en del från de tyska reformatorernas sångsamlingar jämte melodier av danskt ursprung. Till denna första enhetspsalmbok slöt sig Nils Jesperssöns graduale av år 1573, som genom sina talrika för gudstjänsten avsedda gregorianska melodier utgör ett kraftigt vittnesbörd om denna sångs starka ställning i kyrkan. Detta graduale var närmast avsett för städernas kyrkor, där latinskolorna här såsom annorstädes ifråga om den gudstjänstliga sången ännu hade en maktpåliggande kyrkotjänst. Den store psalmförfattaren Thomas Kingos (1634—1703) musikaliska insatser för kyrkan betecknas såsom ej enbart av gagn. Han saknade historisk förståelse för den gamla kyrkosången, som han låter undergå »förbättringar» och lånar melodier ej från kyrkosångens nära släkting folkvisan utan från sällskaps- och dansvisan. Så mycket han än hävdade sitt danska modersmål i troskraftiga vers, visade han sig »ej äga respekt för kyrkans *musikaliska* modersmål». Den dekadens, som begynte med Kingos melodier, fullbordades med Erik Pontoppidans (1698—1764) nya psalmbok, som stod i starkt beroende av den tyska pietismen. Den framgång, som Pontoppidan rönt i Norge, torde ej minst ha berott på att Brorson-psalmerna genom hans bok blevo där kända. Mönstret för Pontoppidan var Freylinghausens sångbok. I stället för reformationstidens »barnsligt enkla och folkligt friska, rytmiskt livfulla» melodier framträder här den konstlade, sentimentala och stereotypa visan. Förf. framhåller det psykologiskt märkliga, att pietismen med sin benägenhet för världsflykt, i sina toner har mer av jämna dansrytmer än något annat tidsskede. Endast sju melodier från denna tid hava överlevat i Norge. Vi se sålunda samma företeelse där som hos oss beträffande de s. k. mindervärdiga melodierna.

Den första koralboken i egentlig mening kom med Breitendich år 1764. Den innehöll ej blott enbart melodier utan även en rad dylika med därtill fogad besiffrad bas. Då Guldbergs psalmbok utkom år 1778, behövdes en ny koralbok. Denna utgavs år 1783 av N. Schiörring. I fråga om melodigivningen utgör denna koralbok en motvikt mot pietismens vecka former. De gamla melodierna åter få sin förra enkelhet. I harmoniskt hänseende står den högt. Med »Den Evangelisk-christelige Psalmebog» av år 1798 bryter rationalismen igenom. Det har bitande anmärkts, att denna psalmbok »varken var evangelisk eller kristlig eller över huvud ens en psalmbok». H. O. C. Zinck fick i uppdrag att sätta musik till densamma. Som kyrkomusiker kunde han gott »mäta sig med psalmboksutgivarna i förakt för traditionen». Här möter oss den utjämnade koralen med »glasögonsnoterna». Som ersättning för långsläpigheten i koralföredraget fick »en operaouvertyr förs menigheten in i kyrkan och en marsch eller vals ledsaga den ut igen».

Denna koralbok användes i Norge till år 1838, då den avlöstes av O. A. Lindemans, som innehöll melodier till Kingos, Guldbergs och den evangelisk-kristliga psalmbokens texter. O. A. L. använder liksom Zinck »glasögonsnoten» samt den utjämnande takten och slopar alla melismer och utsirningar. Han brukar dock en modernare harmonisering. Häri skiljer han sig från såväl Zinck som Hæffner.

I den norska fjällbygden levde dock en mängd folkliga varianter av

gamla »psalmtoner». År 1848 reste Ludvig M. Lindeman — son till O. A. L. — dit för att taga reda på dem. Till »Norske Folkeviser», utg. av kyrkoherden M. B. Landstad, som sedan blev sitt lands mest betydande psalmförfattare, utarbetade han en musikbilaga.

Landstad var den förste, som år 1857 reste en opinion mot O. A. Lindemans koralbok. Det blev signalen till den s. k. »salmesangstriden», som varade i nära nog 20 år. I en skrivelse till departementet yrkade han på att O. A. L:s koralbok ej längre skulle vara auktoriserad till uteslutande bruk i kyrkorna, utan att även andra koralböcker borde få användas och därvid lämplig hänsyn tagas till den form för melodierna, som av ålder ännu voro kända av församlingarna. Skrivelsen föranledde en mängd remissuttalanden, som utförligt refereras. Det allmänna intrycket av dessa gav vid handen, att missnöjet med de utjämnade melodierna var allmänt. Innan svaromålen ingått till departementet, utkom en broschyr av J. D. Behrens, som vittnade om »stor sakkunskap i fråga om källmaterialet till de lutherska psalmmelodierna». År 1859 utgävo Landstad och Lindeman en samling av 150 översatta psalmer jämte melodier från 1500- och 1600-talet åtföljda av »anmärkningar». Detta blev ett slags förstudier till Landstads psalmbok, som auktoriserades år 1869 samt L. M. Lindemans koralbok år 1871. L:s åsikter i de omnämnda förstudierna rönt dock skarpt mothugg i en del skrifter och pressuttalanden av bl. a. G. Bergh och O. Winter-Hjelm, av vilka i synnerhet den sistnämnde i en senare skrift: »Bemerkninger til 37 ældre Salmemelodier etc.», lämnade »det mest betydande bidrag till belysning av den lutherska koralens förutsättningar och karaktär». Ty L. M. L. var nog icke så mycket en lycklig restaurator av den gamla lutherska psalmsången som fastmer och framför allt en benådad skapare av nya värdefulla melodier i norsk folkton. Den främsta, som han skrivit, är »Kirken den er et gammelt hus», vilken under n:o 528 även upptagits i vår koralbok och torde i vårt land helt ha slagit igenom, älskad här liksom i sitt hemland.

När L. M. L:s koralbok utkommit år 1871, tillsattes en granskningskommitté, där invändningarna dock över huvud hade ringa verkan på utgivaren. Departementet, som hade det slutliga avgörandet i sin hand gav Lindeman »rätt över hela linjen». Men de synpunkter, som Winter-Hjelm m. fl. hävdade i fråga om pietetsfullhet vid restaureringssträvandena hava dock omsider vunnit fullt beaktande och ha tillvaratagits i den nuvarande koralboken.

L. M. L:s seger berodde på hans stora, erkända skapargeni. Förf. säger: »Hos L. M. L. återfann man något av folktonens fantasi. Och t. o. m. de, som sörjde över hans pietetslösa behandling av den gamla koralen, förläto mästaren det för den friska tonen i hans egna melodier. — — Genom dem utgör han s. a. s. bindelänken mellan den gamla reformationstenen och den nyare religiösa sången».

Den nya norska koralboken är ett förnämligt verk av säregen nationell karaktär. Förutom varsamt restaurerade melodier från kyrkosångens klassiska tid i Tyskland, möter vårt öga där flera melodier i norsk folkton jämte ett stort antal av L. M. L. och även av nutida norska komponister. Även Hæffner, Widén och O. Olsson äro där företrädde.

Hänsyn har ock tagits till äldre norska koralverk. Harmoniseringen är utslutande gjord av organisten i Vor Frelzers kirke, Eyvind Alnæs. Att märka är bl. a. att repriserna harmoniseras olika enligt en tradition från O. A. L:s dagar. Påfallande ur svensk synpunkt är också, att treklanger-na ofta utbyts mot dissonerande övergångsackord t. o. m. i radslut.

Förf. giver i anledning av koralboken även en intressant exposé av den kritik, som prof. E. Abrahamsen, Köpenhamn, riktat mot att melodierna harmoniseras i en förhållandevis ung harmonistil, t. o. m. även när det rör sig om *gamla* melodier, vilka enligt hans mening krävt en för sin tid mera liknande omklädnad. Abrahamsens kritik mot att på detta sätt »sammanblanda olika stilarter» i samma koral bemötes av prof. I. Krohn, som vill göra gällande, att de medeltida melodierna borde i så fall erhålla »den flerstämmiga klädnad, som brukades vid dessa melodiers uppkomst», vilket enligt hans mening skulle innebära »en absurditet, emedan sinnet för harmoni då först höll på att spira fram i form av embryonala försök. Men 1500- och 1600-talets harmonik företräder ingalunda med säkerhet samma stilriktning som de medeltida melodierna». Såsom exempel för ett fritt harmoniskt förhållande till en förfluten tids melodik hänvisas till J. S. Bachs koralharmonisering. Denna utgör visserligen ej någon norm, men åtminstone »ett bevis för att förbindelsen av melodi och harmoni från vitt skilda tidsperioder och stilarter ändock kan ske på ett fullödigt sätt». Melodiken skall ej vara avhängig av det harmoniska elementet, lika litet som harmonierna få slaviskt bero av melodiken. Uppgiften är nu att »finna en syntes av båda, och bryggan därtill finnes, enligt hans mening, »i den äkta folkmelodiken och inlevandet däruti».

Såsom ett slutomdöme om Sandviks norska koralhistoria må framhållas, att den är skriven med stor samvetsgrannhet och sakkunskap, ledig och lättläst. Det är verkligen på tiden, att kyrkomusikaliskt intresserade i vårt land börja taga närmare kännedom om de norska kyrkosångssträvandena, som om än i viss mån egenartade för Norge, dock i mångt och mycket påminna om vad som skett även i vårt land. Och såsom *en* väg, och därtill en kungsväg in i den norska kyrkomusikens skönhetsrike är ett noggrant studium av denna bok att anbefalla, naturligtvis med till buds stående norska koralböcker för ögonen. Ett sådant studium vidgar vyerna och värmer hjärtat.

F. M. Allard.

Liturgiska och kyrkomusikaliska motioner i kyrkomötet.

Årets kyrkomöte, brådstörtat sammankallat för behandling av Kungl. propositionen rörande de ecklesiastika bostälLENAS förvaltning kom, trots en ärkebiskoplig anvisning om att frivilligt inskränka bruket av den enskildes rätt att motionera, att även röra sig om åtskilliga andra frågor, bland dem flera, som berörde musikaliska och liturgiska